

'Propaganda is kernwapen van Kremlin'

De Russische president Vladimir Poetin blijft aan de macht dankzij zijn cynische propaganda-machine, zegt de Britse schrijver Peter Pomerantsev. 'De boodschap is: geloof niemand.'

INTERVIEW
ERIK ZIARCZYK

Pakweg tien jaar werkte de Britse televisieproducent en schrijver Peter Pomerantsev voor de Russische televisie. In die periode zag hij het vaderland van zijn ouders - die naar het Verenigd Koninkrijk waren gevlucht - veranderen in een surrealistische dictatuur waar propaganda belangrijker is dan de waarheid. Uitgerend de media, Pomerantsevs eigen terrein, speelden daarin een cruciale rol. 'Televisie is het nucleaire wapen van de Russische politiek', zegt hij.

Over zijn ervaringen in het Rusland van Vladimir Poetin schreef Pomerantsev het aanstekelijke 'Niets is waar en alles is mogelijk'. De titel vat de centrale boodschap van het boek uitstekend samen. 'Alles in Rusland draait om de schone schijn', zegt Pomerantsev tijdens een kort bezoek aan Antwerpen. 'Iedereen krijgt een rol toegewezen en speelt die naar beste vermogen. Die publieke rol botst soms met de persoonlijke opvattingen. Maar veel Russen hebben geen probleem met die gespletenheid.'

In uw boek schildert u het politieke systeem af als een realityshow waarvan het scenario door het Kremlin is geschreven. Peter Pomerantsev: 'Door mijn televisiewerk heeft die parallel me altijd getroffen. In het jargon heet zo'n format 'scripted reality'. Je mag dat niet onderschatten: als het nodig is, creëert president Poetin een nieuwe oppositiepartij of niet-gouvernementele organisatie die netjes binnen de lijntjes moet kleuren. Voor de buitenwereld, zeker in het Westen, lijkt het allemaal nieuw en opwindend, maar het Kremlin blijft alle touwtjes in handen houden.'

Slikken de Russen die geregisseerde democratie dan wel?

Pomerantsev: 'Dat is het opvallende aan de propaganda van het Kremlin: het doet geen enkele moeite om te verdoezelen dat het leugens vertelt. Poetin en consorten geven toe dat de verkiezingen, net als heel dat democratische circus, nep zijn. De boodschap is: alles is corrupt. De Russische propaganda draait niet om de wervende boodschap 'Ge-

loof in ons'. De boodschap is integendeel oversneden cynisch: 'Geloof niemand, en zeker het Westen niet.'

Dan is het opvallend dat de voorzitter van de presidentiële mensenrechtencommissie gisteren zei dat de vermoedelijke moordenaar van oppositieleider Nemtsov werd gefolterd.

Pomerantsev: 'Wacht even, die raad is behoorlijk onafhankelijk. Alleen luisteren de autoriteiten zelden of nooit naar zijn uitspraken. Het zou niet de eerste keer zijn dat zo'n 'dissidente' uitspraak wordt begraven onder de propaganda. Hetzelfde gebeurde enkele jaren geleden nadat de advocaat Sergei Magnitsky in de cel was overleden. Ook toen luidde de mensenrechtenraad de alarmbel. Het Kremlin legde de aanbevelingen gewoon naast zich neer.'

Geen charisma

Propaganda is de pijler van Poetins regime?

Pomerantsev: 'Propaganda is het fundament onder Poetin. Hij heeft er zijn hele bestaan aan te danken. Toen de toenmalige president Boris Jeltsin hem in 1999 naar voren schoof als zijn opvolger was Poetin een grijze muis met een schimmig verleden als kleine KGB-agent. Boris Nemtsov, die toen nog in de politieke top zat, zei dat iedereen Poetin als een grap beschouwde. Hij had geen charisma, geen achterban. Tot Poetin, met dank aan de televisie, zijn stempel drukte door ten oorlog te trekken in Tsjetsjenië.'

Vladimir Poetin doet geen enkele moeite om te verdoezelen dat hij leugens vertelt.

SCHRIJVER
PETER POMERANTSEV

loof in ons'. De boodschap is integendeel oversneden cynisch: 'Geloof niemand, en zeker het Westen niet.'

En nu is er het conflict in Oekraïne.

Maakt dat ook deel uit van de strategie van Poetin om aan de macht te blijven?

Pomerantsev: 'Er circuleert een Russische propagandafilm waarin wordt beweerd dat het de Amerikanen zijn die de oorlog in Oekraïne uitlokten voor hun eigen profijt. Dat is typisch Russisch: alles is een samenzwering door de buitenwereld. De paranoia is gewoon verpletterend.'

'Oekraïne heeft Poetin geholpen de aandacht af te leiden van de echte problemen, zoals de corruptie en de economische zwakte van het land. Eind 2011, begin 2012 waren er felle straatprotesten na de herverkiezing van Poetin. De Russen demonstreerden niet alleen tegen het regime, maar ook tegen de corruptie. Zijn populariteitscore was toen weggezakt tot 30 procent.'

Oekraïne is dus een bliksemafleider?

Pomerantsev: 'De oorlog heeft inderdaad de situatie veranderd. Tegenwoordig draait alles om de strijd tussen Rusland en het Westen. En ondertussen belooft Poetin de corruptie later aan te pakken, wanneer het stof is gaan liggen.'

Hoe stevig staat dat regime van Poetin?

Pomerantsev: 'Er zijn voorlopig geen barsten. Er is weliswaar onvrede, maar die blijft beheersbaar. Poetin moet niet naar de grove middelen grijpen om de rust te behouden. Af en toe haalt hij eens uit, zoals vorig jaar toen hij de oligarch Vladimir Jevtoesjenkov liet oppakken. Dat was een waarschuwing

voor de rest. Ook de moord op Nemtsov komt Poetin niet slecht uit, ongeacht de vraag of hij er echt iets mee te maken had.'

In uw boek vraagt iemand zich af of het mogelijk is van Rusland een succes te maken. Wat denkt u?

Pomerantsev: 'Er zit niets in de culturele genen dat Rusland naar beneden haalt. Kijk maar naar het succes van de Russen in het buitenland. Als Israël wordt opgehemeld als een IT-walhalla is dat vooral de verdienste van Russische immigranten. Maar in eigen land blijven de Russen vasthangen aan hun verslaving aan energie. Het potentieel en het talent zijn er om van Rusland een echte grootmacht te maken. Alleen is het land vastgezogen in een neerwaartse spiraal van slecht beleid.'

Peter Pomerantsev - **Niets is waar en alles is mogelijk** - 2015, Hollands Diep, 288 blz., 19,99 euro.

'RUSLAND BLIJFT ACTIEF IN OEKRAÏNE'

De Russen gaan door met het bewapenen en trainen van de opstandelingen in het oosten van Oekraïne. Dat zei de topman van de NAVO, Jens Stoltenberg, gisteren. Hij riep Moskou op het staakt-het-vuren te respecteren dat vorige maand werd gesloten in Minsk. Het bestand bepaalde onder andere dat Rusland zich volledig terugtrekt uit het conflict.

Ook de Verenigde Staten beschuldigen Rusland deze week van militaire steun aan de pro-Russische rebellen. Moskou heeft die steun altijd ontkend. De Amerikaanse viceminister van Defensie Brian McKeon kondigde aan dat de VS overwegen 'dodelijke defensieve wapens' te leveren aan het regime in Kiev. Voorlopig is president Barack Obama niet happig om zulke wapens te leveren. De VS stuurden wel ander 'niet-dodelijk' materieel naar Oekraïne, waaronder drones en transportvoertuigen.

De miljonairsbeurs in Moskou. In Rusland draait alles om de schone schijn. De rijken leven bij de gratie van het Kremlin. © BLOOMBERG